sig til et eller andet Parti, er jo kun Bevis paa deres voksende Udvikling.

Men dette gør det vanskeligt at samle dem om det ene Formaal: deres egen Sag. Alligevel begynder de med denne Periode at slutte sig sammen. Arbejderskerne danner Fagforeninger. Tallet af organiserede Arbejdersker — i Øjeblikket 11,000 — overgaar langt, hvad andre Kvindeforeninger tilsammen omfatter. Man søger Udvikling i forskellig Retning; Læseforeningen dannes i København, og Eksemplet bliver senere fulgt i flere Provinsbyer. Da man ikke finder Dansk Kvindesamfund radikalt nok, stifter man Fremskridtsforeningen, hvor der studeres Politik, og Valgretsforeningen, hvor man gerne vil praktisere den. I Skrift og Tale arbejder Kvinderne paa deres Sag. Man sætter Problemer under Debat, politiske, sociale, moralske, en enkelt Gang saaledes, at der vækkes et mægtigt Røre. Dansk Kvindesamfund faar efterhaanden Aflæggere rundt om i Landet (fra Aalborg til Horsens, fra Ringkøbing til Bornholm).

Det var især i Firserne, at der agiteredes og organiseredes, at man under levende Samkvem mellem Hovedstaden og Landet gav og tog Oplysninger om Kvindesagen; den Tid var derfor ingenlunde, som det forleden her i Bladet blev antydet, stillestaaende. Storpolitiken umuliggjorde ganske vist Reformer i Lovgivningen; men vil man endelig se haandgribelige Frugter af Bevægelsen. kan der peges paa den betydningsfulde Lov, der for faa Aar siden gav gift Kvinde Medraadighed over den fælles Formue — i 1880 fik hun Raadighed over eget Erhverv — og paa den Kendsgerning, at nu alle Partier er enige om, at de Kvinder, som betaler kommunale Skatter, ogsaa bør have kommunale Rettigheder — hvad de jo ogsaa har faaet paa Island — mens man til en Begyndelse dog har givet Kvinderne offentlige Hverv, nemlig i Skolekommissionen og ved Tilsynet med Plejebørn.

Kvindernes Udstilling i 1895 førte nye og indflydelsesrige Kredse ind i Bevægelsen, som altfor længe havde staaet udenfor den, og den Energi, som da udfoldedes, satte ny Fart i Arbejdet. Man hører ikke længer til Undtagelserne, naar man arbejder for Kvindesagen. Og naar et Stykke som „Et Sølvbryllup“ kan holde sig paa Repertoiret, beviser dette, at Stykket maa eje ægte Vid og ikke blot „komme Folk til at le“ over det nye og ualmindelige.

Men hvad det 19de Aarhundrede har set, er dog kun Kampen for en Forbedring af Kvindens Stilling, og under Kampen trampes der ofte mere ned, end der blomstrer op. Skuffelser har der heller ikke været faa af. I Halvfjerdserne, efter at Brandes havde oversat Stuart Mill og med sine egne tændende Ord havde vakt Uro og Gæring i Kvinders Sind saa vel som i Mænds; da Ibsen havde ladet Nora slaa Porten i for sit Dukkehjem; da Hostrup, Bjørnson og Lie havde gjort saa dybe Greb i Kvindens Psykologi, da vilde man mindst have troet, at Aarhundredet skulde have sluttet med en Litteratur, der tager Kvinden saa lidt alvorlig. Til Trods for, at Forholdet mellem Mand og Kvinde er dens eneste Genstand, træffer man i den kun undtagelsesvis — hos en enkelt Forfatterinde — den aandelig udviklede Kvinde, som dog vel har sit Indskud at gøre netop i dette Forhold. Ikke blot vrimler den af Sophus Clausenske Provinsflaner og Gustav Wiedske „Putter“, men selv unge fremadstræbende Forfatterinder ved ikke bedre end at tage den Pen op, som Peter Nansen endelig er bleven træt af at føre. Underligt at disse Forfatterinder slet ikke synes at have Interesse for „den ny Kvinde“, i hvem der dog bryder sig et nyt Stykke Liv, at disse Forfattere ikke synes at kende den kvindelige Ungdom, der dur noget, i vort Land; kendte de den, maatte man vel kunne skimte den mellem deres klæbrige Blade. At Litteraturen har en formende Magt, er jo sikkert nok; men den levende Virkelighed er dog stærkere, og til Trods for Litteraturens „Realister“ vokser der i den en Slægt op af unge Kvinder, som ikke vil være tilfredse med mindre end at være Mandens Fælle og jævnbyrdige Kammerat i Arbejde og Ansvar saa vel som i Nydelse.

Det er ikke Kvindernes Aarhundrede dette, som afslutter uden at have kunnet overvinde „det hvide Slaveri“, Prostitutionen; men det er Kvindernes Aarhundrede, som begynder med en Fællesskole, hvor Dreng og Pige forberedes til at leve og virke sammen.

Meningen.

Da min første Artikel, efter hvad der fremgaar af to Indlæg her i Bladet*), i en enkelt Henseende er bleven misforstaaet, og Misforstaaelsen er af en ret grundig Art, skylder jeg at berigtige den efter Evne.

Der er ikke med et Ord i min Artikel talt om en „Kvindens Overlegenhed over Manden“ af den Grund, at jeg ikke i min Tankebeholdning finder eller har fundet en saadan Forestilling. Der er talt om, at Kvinden *staar for Tur* til at spille en fremtrædende Rolle i samfundslig Henseende, at de mandlige Evner *staar for Tur* til at spille en forholdsvis tilbageholdende Rolle, men om nogen anden Overlegenhed end den, der hænger sammen med at løftes paa Tidens Bølgetop, har der ikke været Tale. Der er af naturlige Aarsager kun tænkt paa den Tid, som nu forestaar. Hvad der kan blive at sige om kvindelige Muligheder, naar nye og igen nye Aarhundreder ligger for, drister jeg mig ikke til at gætte paa. Hvad de Tidsperioder angaar, som ligger bag os, saa ved jeg, at Manden har været den overlegne, og at det er ham, der har bragt Samfundet derhen, hvor det nu er. At han foruden at have bragt det frem, tillige har bragt det ind i Vanskeligheder, som foreløbig synes uigennemtrængelige som en Mur, vil ikke sige andet, end at han, med sine Laurbær ubestridte, dog ikke er at kalde et Non plus ultra. Som Kvinden nu rykker frem, er det uden Sejrskrans af nogen Slags, blot som den friske Reserve, til hvilken dog Haabet maa staa, naar Linjetropperne har været saa længe og saa uafbrudt i Ilden, at de kan behøve Afløsning. At det ikke er ved Kvindens Skyld, at vi sidder fast i den lukkede Gade, er for meget en Fortjeneste lig den at sidde med Fænderne i Skødet, til at der kan være Tale om at række Palmen til Kvinden for den Sags Skyld. Og selv om der nu kommer, hvad vi bør haabe, en virkelig Overlegenhedens Tid for Kvinden, saa maa det ikke glemmes, at Kvinden banede ikke Vej for sig selv. At hun i det hele kan „komme til“ nu, skyldes kun i anden Række hendes egne Bestræbelser, i første Række fremskredne Mænds Afkald paa den stærkeres Ret.

Alt dette kan underforstaas og er underforstaaet, og dog behøver min Artikels stærke Ord mod Abstraktionsmanien hverken at være urette Ord eller Ord talt i urette Tid. Efter min Mening tænker Kvinden for meget paa at forstikke sig blandt og blive til et med „Mandskabet“, bevæbner sig med dets Vaaben, uden at tænke paa, at disse Vaaben mulig er sløve Vaaben mod Tidens særlige onde Magter. At det snart lyner og blinker af Abstraktion fra Ende til anden af Tidens Vogn, som vi ruller afsted paa, kan jeg ikke beundre — jeg ængstes, maaske uden Grund, men jeg ængstes som af en slem Nisses Øjne, der glæder sig til den ny og rummeligere Lejlighed.

Forstaa mig nu ret: det er ikke Abstraktionens Betydning, der skal underkendes, men dens Ret til at være fortsat enevældigt Tankemiddel. Enhver ved, at Enevoldsherrer faar Vaner, som det ikke er nogen let Sag at faa ud af Verden ved blotte beskedne Henstillinger, — de har blandt andet den Vane at kappe Hovedet af Folk, der ikke er helt tilfredse med deres Regering. Det er derfor ogsaa en vanskelig Sag paa engang at opponere mod Abstraktionens Stormægtighed og vise den respektfuld Hensyn, skønt det utvivlsomt er det ideale. Det, man vil have fremhævet, og som man er overbevist om, fortjener at fremhæves, behøver man at fiksere, og man fikserer lettest et Punkt, naar man med Haanden rundet til Kikkert for Øjet lægger Skygge over dets Omgivelser. Det kan være at tjene Sandhed og Fremskridt, at vise Agtpaagivenhed for det hidtil oversete, at belyse det og bese det i dets Særegenhed — en anden Ting er det selvfølgelig, om man finder for godt at lægge Skygge over Punkterne rundt om blot af Lyst til at faa dem beskyggede.

Der er desuden Tider, der kræver Hensyn, og Tider, der kræver, at Hensyn lægges til Side. Netop nu, da det ny Aarhundrede begynder, og vi alle mere eller mindre ubevidst føler os som paa Tærskelen til en høj, stor Sal, hvor Luften endnu ikke er bleven beklumret, er vel nok et af de Tidspunkter for Haanden, da der maa tænkes paa og tales frit om, hvad nu Kræfterne skal vies til, og da der maa holdes lidt inde med den megen „hæderlige Omtale“ af Fortiden.

Hvad er det da, der skal gøres? Og med hvad skal der tages fat, spørger man mig, naar Abstraktionen ikke længere slaar til? Jeg ved kun at antyde eet Svar, det vil sige et Svar, som for Samvittighederne er et Spørgsmaal: at der maa tages fat og arbejdes i Inderlighed. Ingen Gerning, stor eller lille, der gøres i Inderlighed, *kan* være en fejl Gerning, ingen Gerning, der gøres i Overfladiskhed, kan blive som andet end Boblen, der svulmer op og saa svinder helt.

Der er ærede samtidige, som mener, at en ny Kunstforening er det første fornødne. En ny Kunstforening kunde ikke heller være saa galt! At sige, ny skulde den være i den Forstand, at alle de enkeltes Kræfter frit kunde udfolde sig, en Slags Forening altsaa helt uden Forgængere og følgelig helt fri for Sporene, som skræmme. En saadan Kunstforening var god, men bedre ny Kunst . . . . nej, ny Kunst var for lidt, i vor hurtige Tid ældes alt hurtigt — bedre nyt Liv . . dog, Liv er jo altid nyt, derfor blot: Liv, Liv! Og Liv kommer jo netop, kommer ogsaa uden vore bekymrede Fagter — om lidt braser det ind her i Aarh.s Sal og ler os op i vore pædagogiske Ansigter. Det vil nok ikke fejle — Barnet, det 20de Aarh., vil handle mod os, som vi engang handlede mod det nu bedstefaderlige Aarh.; det vil anbringe vore højstegne Anskuelser blandt Antikviteterne; det vil sige: dem af dem, der kun drev det til Fraseklingklang i Luften, bliver der vel næppe Plads til andetsteds end paa Pulterkammeret, der hvor forlængst alle de hulde Hymner til „Dyden“ hviler, fra forrige Aarh.

Muligt nok, at det bliver en skrap Tid at komme ind i for de mange, der holder af det jævnt hen behagelige. Der blev efterhaanden det hyggelige ved vort Aarh., at man kunde tale saa flot og saa radikalt og alligevel holde det praktisk gaaende i et aldeles borgerligt Trav paa den aldeles ikke ugyldne Middelvej. Vi har herhjemme haft en Opflammelsens Tid, i hvilken vi naaede at lære og forstaa, at Sandhed maa føjes til Skønhed, hvis der skal blive lødig Værdi i aandelig Gerning i Stedet for Kunstighed og Barnagtighed. Men saa slog vi os til Ro, paa det Baade-og — de af os undtagne, der fik vendt det til Hverken-eller — og sled Aarh. ud. Maaske at Opvaagnelse nu forestaar atter, maaske at det Slægtled alt nu er inde, for hvem Spørgsmaalet tilspidses, for hvem Valget nu bliver mellem Skønhed og Sandhed.

Det vil blive en Strid! En Strid vel at mærke, hvor det endnu stadig er Abstraktionen, der vajer som Banner, Abstraktioner, der fører an, og Abstraktioner, der fylker sig til deres Hærskarer. Men underneden i Sindene vil der dønne en Længsel efter den næste Strid, Striden, som skal føre frem til det, der er livsfrodigere end Abstraktioner.

Saa er det, tænker jeg mig, at der maa holdes inde med Udfoldningen af Abstraktion efter Abstraktion, og det, man har naaet at faa udfoldet, drages sammen til Enhed men til en ny og en større Enhed end den, man vandrede ud fra, da Menneskeaandens forrige Koncentrationstid var forbi. Saa er det, at den hele Slagorden af Abstraktioner, som Tanken fik lært sig at opstille og tumle, vil samles til Et, et som under selve Tankens Behov former sig i det levende Væsens Billede. Om dette Ene skal kaldes Gud eller et nyt Navn for det største til den Tid vil være fundet, derom kan selvfølgelig ikke udtales Skygge af Mening. Kun saameget men heller ikke mere tør man vove at paastaa, at i de Dage vil Menneskeaanden frembringe igen, hvad der i Udvidelsens Tid syntes tabt — og vil nok sætte til et og andet af det, man mente vundet. Det kan næppe fejle, at Opmærksomheden for Liv, for Personlighed, som er stadig jævnt voksende hos os, i sin Kulmination, det vil sige, naar selve Verden tænkes personligt, ikke vil kunne forenes med fortsat Opmærksomhed mod Abstraktionen, eller heller at Pindehuggeriet i Adjektiver, som saa længe har været ret tyrannisk Mode i Tankeverdenen, vil befindes lige interessant.

Her er det — naar Sammendragningen forestaar og behøves — at jeg tænker mig, Kvinden vil faa sin store Gerning i Aandens Udviklingshistorie — om der ellers, naar den Tid kommer, er Kvinder tilbage, som er for Kvinder at regne.

Jeg har nu, som jeg lovede, efter Evne opklaret Misforstaaelsen og tillige, for en Del, faaet forklaret, hvad der er *min* Mening om „Meningen?“ Ganske vist har jeg ikke talt i „et nyt Sprog“, skønt Sproget, som det foreligger, efter min Mening jo nok ikke er noget tilfredsstillende Redskab for kvindelig Tanke. Men sig mig, kære Mariane Nielsen, som beder mig „skabe“ et nyt Sprog, hvorledes vilde De forstaa et nyt Sprog, om jeg ogsaa talte det? Hvorpaa vilde De kende, at det var et *Sprog*, naar De slet intet kendt havde at holde Dem til? De vilde tro, at jeg blot lallede eller talte som en beruset eller som en, der ikke er klog. Det har til ingen Tid været Skik at kalde det Nye andet end *Underligt*. Alle de fremmede Folk, som Grækerne, disse højtpriste Grækere, traf ved deres Grænser, kaldte de under Et for Barbarer (d. v. s. dem, der ikke kan tale ordentligt) eller Folkene uden Tungemaal. At „tale Latin“ var for Romeren selvfølgelig Betingelse for at tale saadan som det sømmer sig. At tale Tysk og at tale tydeligt var for Tyskeren oprindelig Et og det samme. Pluddervælsk har her hjemme været Fællesbetegnelse for alle andre Sprog end det danske. Missionærerne, der trænger frem til endnu helt ukendte Folk, og som jo, efter egen Mening, har det fuldkomne Sprog med herhjemme fra, giver os den Dag idag de fejlagtigste Begreber om de Sprog, de faar at høre. Hvorfor siger Kineseren, selv naar han er lærvillig Elev, Ki-lis-su i Stedet for Kristus? Naturligvis fordi han i sin Ufuldkommenhed radbrækker det ene rigtige! Naturligvis ikke fordi han i logisk Vane holder paa Engifte mellem Selvlyde og Medlyde!

Desuden, et Sprog *skabes* ikke paa den Maade, at det fuldfærdigt springer ud af en Menneskemund, som Minerva af Jupiterhovedet. Et Sprog undfanges og vokser, ligesom Liv i det Stille — det er først, naar Skaberkraft længe har virket, at Resultaterne af den naar frem til at blive skælnelige for Sanserne.

Skabe et Sprog kan jeg altsaa ikke, selv om jeg vil — dertil behøves Tiders Hjælp af Tider, og der behøves Medhjælp af dem, der skal udgøre Folket, for hvem det ny Sprog er fornødent.

Helga Johansen.

---

*) Aargang 16, Nr. 32 og 47.